

*ЧАБАН В. М.,*

*начальник Центру інноваційної та грантової діяльності*

*Національний університет водного господарства та природокористування,  
м. Рівне*

## **РОЗВИТОК СТУДЕНТСЬКИХ СТАРТАПІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ**

У сучасному світі інновації є рушієм та основою конкурентоспроможної економіки кожної країни. Однією з форм інноваційного бізнесу є стартап компанія.

Поняття стартап вперше запропоноване С. Бланком: стартап (від англ. Start-up – стартувати, запускати) – це компанія чи тимчасова організація, створена для пошуку повторюваної і масштабованої бізнес-моделі. Іншим визначенням поняття є таке: стартап – це тільки що створена компанія (іноді навіть ще не юридична особа), яка знаходиться на стадії розвитку і будує свій бізнес або на основі нових інноваційних ідей, або на основі тільки що винайдених технологій [1]. Ми розглядаємо стартап як маленькі інноваційні проекти, які зростають у великі інноваційні бізнес компанії.

В університеті молоді люди генерують нові ідеї, що мають перспективу трансформації в інноваційний бізнес. Саме тому важливим питанням сьогодення є підтримка студентських стартапів як в академічному середовищі, так і на регіональному та державному рівнях.

Розглянемо як трактується поняття стартап на законодавчому рівні в Україні. У Розпорядженні КМУ «Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року» № 526-р від 10 липня 2019 р. в частині «Структурні елементи національної інноваційної екосистеми» зазначено, що до таких елементів належать «юридичні особи, які займаються впровадженням новацій, що створені самим підприємством або передані

іншими суб'єктами господарювання, – *стартапи*, малі, середні та великі компанії як вітчизняні, так і іноземні». У переліку «Проблем функціонування національної інноваційної екосистеми» вказано, що *стартап* – це спеціалізоване мале інноваційне підприємство [2]. Указом Президента №722/2019 від 30.09.2019 р. «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» дев'ятою ціллю є створення стійкої інфраструктури, сприяння всеохоплюючій і сталій індустріалізації та інноваціям [3].

Дослідженням проблем розвитку стартап-руху в Україні займаються українські вчені Баб'ячок Р. І. та Кульчицький І. І., Подолян Д. В., Котяй Т. В., Свтушенко В. А., Кудінова М. М., Сіладі К. Б., Лопатинський Ю. М., Водянка Л. Д, Хіль Р. В., Іванченко Н. О., Подскребко О. С., Сідлецька А. О. та ін. Проте більшість дослідників висвітлюють лише загальні проблеми на державному рівні, не акцентують увагу на проблематиці в академічному інноваційному середовищі, не пропонують шляхів вирішення тих проблем, з якими стикаються університети на шляху підтримки студентських стартапів.

Перше місце у світі за інвестиціями у стартапи посідають Сполучені Штати Америки (77 621 стартап), друге – Індія (16 225 стартапів), а третє – Велика Британія (7 051 стартап) [4]. Як бачимо України серед лідерів немає.

Розглянемо стан розвитку стартап середовища в Україні. Startup Ranking Service щорічно складає рейтинг кількості стартапів у кожній країні; станом на грудень 2023 р. до рейтингу увійшли 137 країн, серед яких Україна посіла 39-те місце із 371 стартапом. За останні п'ять років венчурні інвестиції в українські стартапи значно зросли і перевищили 300 млн дол. США, що свідчить про активний інтерес інвесторів до місцевих інноваційних проєктів [5].

З 2017 р. загальна вартість українських стартапів виросла у більш ніж 9 разів – з 2,5 млрд євро до 23,3 млрд євро. В Україні налічується 1500 активних стартапів. Ще понад 600 стартапів було засновано в Україні або українськими командами засновників та/або випускниками українських університетів. Така позитивна динаміка зберігалася не довго. Негативним чинником спаду стала

війна. Після 24 лютого 2022 р. закрито щонайменше 83 угоди з українськими проєктами [6].

Варто зауважити, що війна не є основним чинником, що впливає на сповільнення виходу нових стартап-компаній на ринок. Національна інноваційна екосистема включає в себе чимало інститутів, що забезпечують розвиток інноваційної економіки. До таких інститутів належать наукові парки, акселератори, стартап-школи, бізнес-інкубатори, венчурні фонди та інші інвестиційні організації, а також заклади освіти та наукові установи. Незлагоджена робота цих інститутів впливає на ефективність функціонування національної інноваційної екосистеми.

Розглянемо яким чином розвиваються стартапи в закладах вищої освіти як одному з головних елементів національної інноваційної екосистеми. У Реєстрі суб'єктів освітньої діяльності «Заклади вищої освіти» Єдиної державної електронної бази з питань освіти (ЄДЕБО) станом на 1 січня 2023 р. було представлено 736 закладів вищої освіти. За формами власності заклади вищої освіти розподіляються таким чином: 439 – державної форми власності, 49 – комунальної і 248 – приватної [7]. Важливо окреслити ті проблеми, з якими ЗВО стикаються в процесі генерації ідей та їх розвитку в успішні інноваційні проєкти. Наразі такими факторами можна вважати:

1. Застаріле лабораторне обладнання в ЗВО, що дісталось у спадок ще від Радянського Союзу. У Заключному звіті незалежного європейського аудиту національної системи досліджень та інновацій України, проведеного у 2016 р., зазначено, що «у спадщину від СРСР Україна отримала близько 20% експериментальних центрів Радянського Союзу проте значну частину цієї інфраструктури було втрачено у добу незалежності». Ще одним чинником є недостатнє фінансування поновлення лабораторного фонду ЗВО. Так, за конкурсом, проведеним МОН України у 2022 р., було відібрано 40 проєктів (зі 195 поданих пропозицій, із яких 156 відповідали формальним вимогам конкурсу).

- Проте інфраструктурних проєктів, визнаних переможцями відбору, було лише шість із 36 заявок, загальна сума видатків склала 48,42 млн грн. Водночас єдиний університет, який, за твердженням у ході інтерв'ю учасника міжнародного проєкту програми «Горизонт-2020» на напрямом INFRA, мав змогу увійти до складу пан'європейської дослідницької інфраструктури за умови придбання спеціального обладнання коштом національного фінансування, підтримки від МОН України не здобув [8].
2. Відсутність навиків підприємництва у студентів технічних спеціальностей. В Україні реалізовується пілотний проєкт «Підприємницький університет» з впровадження в навчальний процес вибіркової дисципліни «Інноваційне підприємництво та управління стартапами». З 2020 р. дисципліна є вибірковою, тому не всі здобувачі обирають цей курс і як наслідок не отримують знань у сфері інноваційного менеджменту.
  3. Відсутність сучасних лабораторій прототипування та моделювання при ЗВО і, як наслідок, неможливість створити перший MVP. Лише одна сучасна лабораторія прототипування Tech LabInno в НУ «Львівська політехніка» створена при університеті.
  4. Невмотивованість викладачів розвивати творчий потенціал студентів. Ліцензійними умовами провадження освітньої діяльності, а саме розділом «Кадрові вимоги щодо започаткування та провадження освітньої діяльності за рівнем вищої освіти та освітніми програмами, що передбачають присвоєння професійної кваліфікації з професій, для яких запроваджено додаткове регулювання» не передбачено показник «керівництво студентською стартап командою та перемога у конкурсах стартапів» [9].
  5. Відсутність фахівців з розвитку інноваційного потенціалу студентів та науковців (менеджерів з управління стартапами, фахівців з інтелектуальної власності тощо). За 4 роки реалізації пілотного проєкту УЕР «Підприємницький університет» лише 220 викладачів пройшли навчання

та сертифікацію для викладання вибіркового курсу з управління стартапами [10].

6. Недостатня кількість програм та конкурсів на державному та регіональному рівні, які б підтримували студентські стартапи. Український фонд стартапів – це державний фонд підтримки стартапів створений у 2019 р. надає фінансування стартапам на pre-seed етапі. Проте фінансуються лише ті стартапи які оформлені як ФОП чи юридична особа. Стартапи, що створюються в університеті не можуть отримати фінансування на конкурсних засадах.

Інший елемент національної інноваційної екосистеми, що впливає на розвиток інновацій – це інститути, що надають інфраструктуру, навчальну та фінансову базу для розвитку стартапів. В Україні такими найбільшими організаціями є: мережа академічних бізнес-інкубаторів YEP; інноваційний парк UNIT.City; фабрика програмування UNIT Factory; Фонд розвитку інновацій (USF).

Щодо державного регулювання розвитку стартапів в ЗВО, то такими ініціативами є:

- співпраця МОН України, Мінцифри та YEP з реалізації пілотного проекту «Підприємницький університет» [10];
- проведення МОН України Всеукраїнського фестивалю інновацій 2024 на базі НТУ «Харківський політехнічний інститут».

Як бачимо, заходів ініційованих державою недостатньо для підтримки стартап-руху в ЗВО.

Міжнародні грантові програми теж активно підтримують розвиток інноваційного підприємництва в Україні. До таких програм належать:

1. Creative Spark від Британської Ради (на базі НУ «Львівська політехніка»);
2. Проект «Глобальна інноваційна програма екологічно чистих технологій для малих та середніх підприємств України» (GCIP);

3. Конкурси Європейської комісії програми Європейського інституту інновацій та технологій EIT;
4. Конкурси Horizon Europe та ін.

Ознайомчі заходи щодо відкритих конкурсів часто проводяться такими організаціями, як ГО «Агенція європейських інновацій», «Офіс Горизонт Європа в Україні», НКП Європейський інститут інновацій і технологій. Проте молодь не активно долучається до семінарів та тренінгів з питання написання заявок.

Враховавши всі елементи національної інноваційної екосистеми, що впливають на розвиток молодіжних стартапів в ЗВО, розглянемо які заклади вже створили власну інноваційну екосистему.

Успішними інноваційними університетськими екосистемами в Україні можна вважати:

- 1) «Tech StartUp School». Національний університет «Львівська політехніка»;
- 2) Sikorsky Challenge (IE Sikorsky Challenge). НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського» та Науковий парк «Київська політехніка»;
- 3) Корпорація «Науковий парк Київський університет імені Тараса Шевченка»;
- 4) Стартап центр Spark НТУ «ХП»;
- 5) INNOVATION HUB Державного університету «Житомирська політехніка».

Враховуючи важливу роль та вплив всіх стейкхолдерів національної інноваційної екосистеми на розвиток академічних стартапів можна запропонувати дієву модель їх взаємодії (рис. 1).



*Рис. 1. Модель взаємодії закладів вищої освіти з елементами національної інноваційної екосистеми*

Отже, розвиток стартапів в ЗВО залежить від наявності та злагодженої взаємодії всіх елементів національної інноваційної екосистеми: установ та організацій підтримки інновацій (фонди, інкубатори, технопарки і ін.); діючих університетських об'єктів інфраструктури (стартап-школи, технопарки, центри прототипування тощо); міжнародні грантові програми та проекти (конкурси, акселерація, інкубація) та самих ЗВО. Взаємодія має відбуватися шляхом реалізації державного механізму розвитку національної інноваційної екосистеми та регулюватися відповідними законодавчими актами.

Таким чином, розвиток молодіжних інновацій через стартап проекти в Україні набирає обертів не зважаючи на виклики, обумовлені військовими

діями та обмеженість технічних, кадрових, інфраструктурних та інтелектуальних ресурсів. Найвагомими чинниками, що впливають на повільний розвиток стартапів в академічному середовищі є відсутність фінансування ідей на посівному етапі та недостатній рівень знань, навиків студентів та викладачів у сфері інноваційного менеджменту. Проблему слід вирішувати шляхом впровадження в закладах освіти практичних курсів з управління стартапами, що формуватиме культуру інноваційного підприємництва серед молоді. Знання та навички сприятимуть активному пошуку командами донорських грантових коштів для реалізації стартапів. Важливо налагодити та на законодавчому рівні затвердити постійно діючий механізм взаємодії головних стейкхолдерів національної інноваційної екосистеми: закладів вищої освіти, приватних інноваційних інститутів, міжнародних програм підтримки інновацій.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Пікуль В.С. Що таке стартап? URL : [https://3222.ua/ru/article/scho\\_take\\_startap.htm](https://3222.ua/ru/article/scho_take_startap.htm)
2. Розпорядження КМУ «Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року» № 526-р від 10 липня 2019 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-p#Text>
3. Указ Президента №722/2019 від 30.09.2019 р. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>
4. Рейтинг Startup Ranking. URL : Startup Ranking:Find the top and new startups worldwide
5. Лопатинський Ю. М., Водянка Л.Д, Хіль Р.В., Розвиток екосистеми стартапів в Україні на прикладі Чернівецької області. Інвестиції: практика та досвід. 2024. № 3. С. 37–42. URL : <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/2928/2964>
6. Мельник Т., Несенюк А. Сукупна вартість усіх українських стартапів – €23,3 млрд. Це на €4 млрд менше, ніж у 2021 році. Журнал Forbes Ukraine. 14 грудня 2023. URL : <https://forbes.ua/news/sukupna-vartist-usikh-ukrainskikh-startapiv-233-mlrd-tse-na-4-mlrd-menshe-nizh-u-2021-rotsi-14122023-17912>



7. Доповідь про якість вищої освіти в Україні, її відповідність завданням сталого інноваційного розвитку суспільства у 2022 році / за ред. А. Бутенка, О. Єременко, Н. Стукало. Київ : Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, 2023. 59 с. URL : <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/Доповідь-про-якість-вищої-освіти-в-Україні.pdf>.
8. Дослідницька інфраструктура в умовах повоєнного відновлення: від порятунку до зростання / Автори: В. Омеляненко, М. Гороховатська, С. Радіо, Н. Васильєва, О. Правдива. Проєкт «Наука в небезпеці». Біла книга, січень 2024. 53 с. URL : <https://scienceatrisk.org/storage/lp/123/81995af7b0f916d324508907fe2c71096ae320a7.pdf>
9. Постанова КМУ від 30 грудня 2015 р. № 1187 Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-%D0%BF#top>
10. YEP інкубатор. URL : <https://www.yepworld.org/university>